

Ἡ κοινωνική δικαιοσύνη κατά τὴν ἀρχέτυπη πατερική διδασκαλία

Νικολάου Β. Νικολάου
θεολόγου, ἐπιτ. Λυκείαρχου

Ἡ πό διαπρεπεῖς ἐρευνητές θεολόγους καὶ κοινωνιολόγους ἡ Ἁγία Γραφή χαρακτηρίζεται ὡς πρωταρχική Διδαχή. Καὶ οἱ θεόπνευστοι συγγραφεῖς τῆς, οἱ προφῆτες καὶ οἱ εὐαγγελικοὶ κήρυκες, ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, στοὺς ὁποίους θά πρέπει νά σταθοῦμε καὶ περιεκτικά νά σταχυολογήσουμε τὴν βαθιὰ πατερική τους σοφία, ἔθεσαν τὶς πρωταρχικὲς βάσεις περὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Ἡ ἀρχέτυπη πατερική σοφία ἀπὸ τοὺς πρώτους γενεθλίους χρόνους τῆς Ἐκκλησίας, πάσχιζε γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ποιμνίου τῆς ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου καὶ τὴν κοινωνική ἀδικία. Ἡ πατερική σοφία μέ τὰ ἐπαναστατικά της κηρύγματα ξέφευγε ἀπὸ τὴν ἀτομοκρατία καὶ κινοῦνταν στὴν κοινωνιοκρατία, καταδικάζοντας τοὺς πλουσίους, πού ἐντρυφοῦσαν στὰ πλούτη τους, χωρὶς νά συγκινοῦνται ἀπὸ τὴν δυστυχία καὶ τὴν φτώχεια τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἀντικοινωνική ἀποθησαύριση ὑλικῶν μόνο ἀγαθῶν, σύμφωνα μέ τὴν πατερική σοφία τῶν θεοφόρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὑποβιάζει τὰ ἦθη καὶ ἐκθηλύνει τὰ σώματά μας.

Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, λέγει τὰ ἀκόλουθα γιὰ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ: τὰ ὑλικά ἀγαθὰ συμβάλλουν στὴν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἀκριβῶς συμβάλλει τὸ κάλλος καὶ ἡ υγεία. Καὶ γι' αὐτὸ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, εἶναι προορισμένα ἀπὸ τὸν Θεό, νά ἐξυπηρετοῦν τὸ κοινωνικὸ συμφέρον. Ἐκεῖνα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ πού δέν συμβάλλουν στὴν εὐημερία τοῦ λαοῦ, θεωροῦνται ἐχιδνες πού δαγκώνουν καὶ θανατώνουν. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς πλουσίους κατέχουν ἄφθονα ὑλικά ἀγαθὰ, μόνο γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς των, παραβάλλονται μέ ὑποζύγια πού κουβαλοῦν χρυσὸ σαμάρι: «σεσαγμένον χρυσίω» γεμᾶτο ἀπὸ ἀκαθαρσίες, «φασκώλιον ἐρρυπωμένον».

Πλούσιος κατὰ τὸν Κλήμεντα, θεωρεῖται ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, πού

ἔχει τὴν δύναμη καὶ τὴν ικανότητα νὰ προσφέρει τὰ ὑλικά ἀγαθὰ τὰ κελεύσματα τοῦ εὐαγγελικοῦ Λόγου. « Οὐχ ὁ ἔχων καὶ φυλάττων. ἀλλ' ὁ μεταδιδούς πλοῦσιος· καὶ μετάδοσις τόν μακάριον, οὐχ ἡ κτήσις δεικνυσι... ἐν ἀρετῇ. ἄρα τόν πλοῦσιον». Σέ ἄπλά λόγια: Πλούσιος δέν εἶναι αὐτός πού ἔχει χρήματα καὶ τὰ φυλάττει, ἀλλ' ἐκεῖνος πού τὰ προσφέρει γιά τό κοινό καλό. Ἡ προσφορά αὐτή ἀποδεικνύει εὐτυχιόμενον καὶ μακάριον τόν προσφέροντα. Πλούσιος εἶναι ὁ ἐνάρετος καὶ φιλόανθρωπος. (Περισσότερα βλ. *Παιδαγωγός*).

Ἐνδιαφέρουσες εἶναι οἱ ἐπισημάνσεις τοῦ Κλήμεντα καὶ γιά τὴν κατανάλωση. Μέτρο τῆς κατανάλωσης πρέπει νά εἶναι, μόνο οἱ ἀπαραίτητες ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι ἡ σπατάλη καὶ τρυφελότητα.

Ὁ πολυγραφώτατος Ὁριγένης λέγει γιά τὰ οἰκονομικά καὶ κοινωνικά ὑλικά ἀγαθὰ, πὼς οἱ χριστιανοὶ δέν πρέπει νά τὰ ἀγνοοῦν, οὔτε νά τὰ περιφρονοῦν. Καὶ καταδικάζει τοὺς σκληροὺς πλοῦσιους, πού δέν συγκινοῦνται ἀπὸ τὴν δυστυχία καὶ φτώχεια τοῦ λαοῦ. Καὶ δέν πρέπει νά ξεχνοῦν, οἱ ἔχοντες καὶ κατέχοντες, ἀπὸ πού προέρχονται αὐτὰ τὰ ἀπαραίτητα ἀγαθὰ.

Ὁ Γρηγόριος Νύσσης στά περισπούδαστα ἔργα του, ἔχει διαλλακτικὴ θέση στά οἰκονομικά καὶ κοινωνικά προβλήματα τῆς ἐποχῆς του. Καὶ μέ αὐστηρότητα ἐπικρίνει τοὺς σκληροὺς πλοῦσιους, πού ἀδικοῦν τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐργαζομένους. « Δύο πλοῦτους παρὰ τῆς Γραφῆς μεμαθήκαμεν. Ἐνα σπουδαζόμενον καὶ ἕνα κατακρινόμενον· σπουδαζεται μὲν ὁ τῶν ἀρετῶν πλοῦτος, διαβάλλεται δέ ὁ ὑλικός τε καὶ γήινος· ὅτι ὁ μὲν τῆς ψυχῆς γίνεται κτῆμα, οὗτος δέ πρὸς τὴν τῶν αἰσθητηρίων ἀπάτην ἐπιτηδεῖως ἔχει. Διὸ κωλύει τοῦτον θησαυρίζειν ὁ Κύριος, ὡς εἰς βρωσιν σιτῶν καὶ εἰς ἐπιβουλήν τῶν τοιχωρυχοῦντων ἐπικείμενον. Καταλύει δέ περὶ τῶν ὑψηλῶν πλοῦτον τὴν σπουδὴν ἔχειν, οὐ ἡ φθαρτικὴ δύναμις, οὐ προσάπτεται...» (*Λόγος στοὺς Μακαρισμοὺς*).

Ὁ Γρηγόριος Νύσσης νοθετεῖ τοὺς πιστοὺς χριστιανοὺς νά σπουδαζοῦν τόν πλοῦτον ἐκεῖνον πού ἔχει ὑψηλοὺς καὶ ἀνθρώπινους σκοπούς. Καὶ καταφέρεται αὐστηρὰ κατὰ τῆς φιλοχρηματίας καὶ δουλοκτησίας. Λέγει ὁ ἅγιος Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας. « Μία γάρ δουλεία ἀνθρώπων, τὰ ἄλογα... τὸν καθ' ὁμοιότητα τοῦ Θεοῦ ὄντα καὶ πάσης ἄρχοντα γῆς τὴν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ πληρωσάμενον, τίς ὁ ἀπεμπολῶν εἰπέ; τίς ὁ ὠνούμενος; Μόνον Θεοῦ τό δυνηθῆναι τοῦτο μᾶλλον δέ οὐδέ αὐτοῦ σχεδόν τοῦ Θεοῦ. Εἰ δέ Θεός οὐ δουλοῖ ἐλεύθερον, τίς ὁ ὑπὲρ τιθεῖς τοῦ Θεοῦ τὴν αὐτοῦ δυναστείαν». (*Δ' ὁμιλία*). *Ἀκριβῆς ἐξήγησις εἰς τόν Ἐκκλησιαστικόν τοῦ Σολομώντος*). Σέ ἄπλά λόγια: Μία δουλεία εἶναι. Εἶναι ἡ δουλεία τῶν ἀλόγων ζώων. Τόν ἄρχο-

να τῆς γῆς, τόν ἄνθρωπο, πού δημιουργήθηκε ὁμοιος μέ τόν Θεό καί ἐξουσιαστή ὄλων τῶν ὄντων τῆς γῆς, ποιός εἶναι αὐτός πού προσφέρει χρήματα γιά τήν ἀγορά του; ποιός εἶναι αὐτός πού τόν ἀγοράζει καί πωλεῖ· πές μου; Αὐτή ἡ ἐξουσία εἶναι μόνον τοῦ Θεοῦ· ἢ μάλλον οὔτε σχεδόν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐάν ὁ Θεός δέν ὑποδουλώνει τόν ἄνθρωπο ἐπειδή σέβεται τήν ἐλευθερία του· ποιός εἶναι αὐτός πού ὀρίζει τήν ἐξουσία καί τάξη τοῦ Θεοῦ καί θεσπίζει τή δουλεία τοῦ ἀνθρώπου;

Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Στόν ΙΔ' λόγο του ὁμιλεῖ γιά τήν ἰσότητα, τήν πολυτέλεια καί τήν τοκοληψία. Καί λέγει· « Ἡ προπρωτική κατάσταση τῶν ἀνθρώπων διακρίνονταν γιά τήν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων.

Μεταπτωτικά ὁμως μέ τήν ἐπιζράτηση τοῦ κράτους τοῦ κακοῦ, τῆς διχόνοιας καί πλεονεξίας, παρουσιάσθηκαν κοινωνικές διακρίσεις. Καί ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας συνέβησαν ἀναπόφευκτα καί μοιραία γεγονότα.

« Μή γενώμεθα, ὦ φίλοι καί ἀδελφοί, κακοί τῶν δοθέντων ἡμῖν οἰκονόμοι, ἵνα ἀκούσωμεν Πέτρου λέγοντος, αἰσχύνθητε οἱ κατέχοντες τά ἀλλότρια καί μιμήσασθε ἰσότητα Θεοῦ καί οὐδεῖς ἔσται πένης». Στόν περί φιλοπτωχείας του λόγον ὁ ἱερός πατέρας, καταδικάζει τήν πολυτέλεια, τήν χλιδή καί τίς περιουσιακές ἀνισότητες τῶν ἰσχυρῶν καί κρατούντων, ἐπειδή ἔρχονται σέ μεγάλη ἀντίθεση μέ τήν ἀνέχεια τοῦ λαοῦ. Χαρακτηρίζεται ἡ πολυτέλεια ὡς πρόσθετο βάρος, ἔρμα-σαβούρα στό πλοῖο τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, προχωρεῖ περισσότερο σέ φιλόανθρωπος διακηρύξεις καί λέγει: Νά καταργηθεῖ ἡ περιουσιακή ἀνισότητα, ἡ πολυτέλεια καί οἱ πλούσιοι τά χρήματά τους νά τά προσφέρουν στούς φτωχοῦς καί ἐργαζόμενους. Καντηριάζει αὐστηρά τήν τοκοληψία ἡ ὁποία ὅπως ἀναφέρει μολύνει τήν γῆ καί συγκεντρώνει χρήματα ἀπ' ἐκεῖ πού δέν πρέπει καί θερίζει ἀπ' ἐκεῖ πού δέν σπέρνει (ΙΣΤ' λόγος στόν σιωπῶντα πατέρα γιά τήν πληγή τῆς χαλάξης).

Ἀπό τούς λατίνους θεοφόρους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μέ λίγα λόγια θά σταθοῦμε στόν ἱερό Ἀμβρόσιο, ἐπίσκοπο Μεδιολάνων (Μιλάνο), ὁ ὁποῖος δέν φείσθηκε νά ἐκποιήσει τά ἱερά σκευῆ ἀπό τούς ἱερούς ναοῦς τῆς ἐπισκοπῆς του γιά νά ἀπαλύνει κάπως τήν μεγάλη ἀνέχεια τοῦ ποιμνίου του. Γιατί θεωροῦσε τούς πτωχοῦς καί πάσχοντας πολυτιμότερης ἀξίας ἀπό τά ἱερά σκευῆ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀπληστία καί ἡ αἰσχροκέρδεια γεννοῦν τίς δυσσαμονίες καί ἡ κοινοκτημοσύνη εἶναι τό γλυκύτερο ἀγαθό καί ἀνταποκρίνεται στήν ἀνθρώπινη φύση.

Ἡ οἰκονομική καί κοινωνική προσφορά τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς τούς πάσχοντας τῆς ἐποχῆς του ἦταν τεράστια. Καί οἱ παιρικές

καί εἰλικρινεῖς τοῦ νοουθεσίης πρὸς τοὺς πλουσίους εὐαγγελικῆς καὶ ἀνθρώπινες. Γράφει σχετικῶς: « τοῦ πεινῶντος ἐστὶν ὁ ἄρτος, ὃν σύ κατέχεις· τοῦ γυμνηθεύοντος τὸ ἱμάτιον ὃ σὺ φυλάσσεις ἐν ἀποθήκῃς· τοῦ ἀνυποδέτου τὸ ὑπόδεμα, ὃ παρὰ σοὶ κατασπύεται· τοῦ χρῆζοντος τὸ ἀργύριον ὃ κατορίζεις ἔχεις. Ὡστε τοσοῦτους ἀδικεῖς ὅσοις παρέχειν ἐδύνασο. (Ὁμιλία στό καθελῶ μου τάς ἀποθήκας).

Γιὰ τοὺς σκληροὺς πλουσίους ὁ ἅγιος Πατέρας λέγει ἀκόμη καὶ τὰ ἀκόλουθα: « Τίς καλλωπιστής ἠδηνύθη μίαν ἡμέραν τῷ βίῳ προσθεῖναι; τίνος ἐφείσατο θάνατος διὰ τὸν πλοῦτον; τίνος ἐπέσχετο νόσος διὰ χρήματα; ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, πόσους δύναται εἰς δακτύλιος χρεῶν ἀπολύσθαι πόσους οἴκους καταπίπτοντας ἀνορθῶσαι. Μία σου κιβωτός τῶν ἱματίων δύναται δῆμον ὀλόκληρον ριγοῦντα περιβαλεῖν».

Ἡ μεγάλη καὶ φιλόανθρωπος καρδιά τοῦ Μ. Βασιλείου δέν μποροῦσε νά βλέπει τὸ ποίμνιό του βυθισμένο στήν δυστυχία. Καί σάν σωστός χριστιανός καὶ ριζοσπάστης ἐλάμβανε πρακτικὰ μέτρα ἀνακούφισης καὶ περιστολῆς τῶν κοινωνικῶν δεινῶν τοῦ λαοῦ.

« Ἡ περίσσεια ἢ ὑπὲρ τὴν χρεῖαν εἰκόνα πλεονεξίας ἐμφαίνει, ἡ δὲ πλεονεξία ἀπόφασιν ἔχει εἰδωλολατρίας; (Ἐπιστολή ΚΒ'). Τὰ χρήματα δέν πρέπει νά βρίσκονται σέ λίγα χέρια. Ἡ ὑπερσυγκέντρωση χρήματος εἶναι πλεονεξία. Τὰ χρήματα ἔχουν κοινωνική ἀποστολή καὶ πρέπει νά προσφέρονται καὶ κυκλοφοροῦν, καὶ ὄχι νά κρύβονται. Ὅσοι περισσότερο κυκλοφοροῦν γιὰ κοινωνικούς σκοποὺς τόσο περισσότερο αὐξάνουν, ὅπως τὸ πηγάδι, ποὺ ὅσο τραβοῦμε νερό, τόσο πιό πολὺ βγάξει.

Οἱ θεοφόροι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἂν καὶ ἔζησαν σέ ὀλοκληρωτικά καὶ δεσποτικά καθεστῶτα, ἐν τούτοις, ξεπερνοῦσαν τίς κοινωνικές δυσκολίες καὶ ἀναδεικνύονταν γνήσιοι κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Μεγάλος μαχητής τῆς Ὁρθοδοξίας Εὐστάθιος τῆς Σεβαστείας, μποροῦμε ἀδισταχτα νά ποῦμε, πὼς ξεπέρασε τίς ἀνθρώπινες δυνάμεις του καὶ μέ τὸ ἐπισκοπικό του σθένος, ξεσήκωσε τοὺς δούλους κατὰ τῆς κρατοῦσης τυραννικῆς δεσποτείας τῆς ἐποχῆς του. « Εὐστάθιος καὶ περὶ ἐκεῖνον, ἐδίδασκον καὶ τοῖς δούλοις παρήνουν καταλιμπάνειν τοὺς δεσπότας καὶ τῆς τούτων ὑπηρεσίας καταφρονεῖν» (Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα Ἱερῶν κανόνων*).

Τὸ κοινωνικό χάος στοὺς χρόνους τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἦταν ἀνήκεστο. Καὶ τὰ ἐπαναστατικά κηρύγματα τοῦ μεγάλου Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας, συγκινοῦσαν βαθιὰ τοὺς δύστηνους ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Χρυσόστομος, ὑπῆρξε σωστός καὶ εἰλικρινῆς χριστιανός, χω-

ρίς ἀκρότητες καί φανατισμό. Ξεχώριζε τούς πλουσίους σέ ἀνεκτικούς καί ἀνάληγτους. Ἄνεκτικοί ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ πλούσιοι, ποῦ χρησιμοποιοῦσαν τά χρήματά τους σύμφωνα μέ τόν εὐαγγελικό λόγο.

« Οὐ κελύομεν μὴ πλουτεῖν, ἀλλά κακῶς μὴ πλουτεῖν· ἔξεστι γάρ πλουτεῖν, ἀλλά χωρὶς πλεονεξίας, χωρὶς ἀρπαγῆς καί βίας καί τοῦ παρὰ πάντων ἀκοῦειν κακῶς ἀκουέτωσαν ταῦτα οἱ πλούσιοι· μᾶλλον δέ οὐχ οἱ πλούσιοι, ἀλλ' ἀνελεήμονες. Καί ταῦτα λέγω, οὐ ἐπειδὴ ἁμαρτία τά χρήματα τοῖς πτωχοῖς δέ μὴ διανέμειν αὐτά ἁμαρτία, καί κακῶς αὐτοῖς χρῆσθαι· οὐδέν γάρ ὁ Θεός κακόν ἐποίησεν, ἀλλά πάντα καλὰ λίαν (Α΄ Ὀμιλία).

Αὐτούς τούς σκληροὺς πλουσίους δέν ἀνέχεται ἡ πατερική σοφία. μεγιστάνες τοῦ πλούτου νά περιφέρονται προκλητικά καί νά διάγουν, ἐν κραιπάλῃ. Σέ κάθε κοινωνία, λέγει ὁ ἱερός πατέρας, ὑπάρχουν πλούσιοι καί πτωχοί καί ἀνάγκη δέν ἔχουν μόνον οἱ πτωχοὶ τούς πλουσίους, ἀλλά καί οἱ πλούσιοι τούς πτωχοὺς. Καί γι' αὐτό πρέπει οἱ πλούσιοι νά φροντίζουν τούς πτωχοὺς. Δέν ἐννοεῖ φροντίδα ἐλεημοσύνης, ἀλλά προσφορά ἐργασίας καί ἱκανοποιητικὴ ἀμοιβή. Ἡ προσφορά ἐργασίας δυναμώνει τὴν πόλη καί ἐλαττώνει τὴν κοινωνικὴ ἀδικία. Τό κοινωνικὸ ἰδεῶδες τῶν Ἱεροσολύμων εἶναι γιὰ τέλειους χριστιανούς, γιὰ ἄνθρώπους μέ ἐσωτερικὴ ἀνάπλαση καί τελειότητα (ΙΕ΄ Ὀμιλία, Α΄ Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους. Ἐνῶ στήν ΙΑ΄ Ὀμιλία στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ὁ ἱερός Χρυσόστομος, λέγει πῶς θά πρέπει νά ἐπικρατήσῃ ἡ ζωὴ τῶν πρώτων χριστιανῶν μέ τίς ἴδιες οικονομικές καί κοινωνικές συνθήκες καί τά ἀπαραίτητα ὑλικά ἀγαθά. Ἀπό τίς συναρπαστικὲς διακηρύξεις καί νοθεσίες του, θά πρέπει νά σταθοῦμε σέ κείνες ποῦ ἀφοροῦν οικονομικά καί κοινωνικά προβλήματα τῆς ἐποχῆς του.

Ἡ ἰδιοκτησία ὡς ὑλικὸ ἀγαθὸ ἀνήκει στό Θεό. Καί οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐλεύθεροι νά τὴν διαθέτουν κατὰ τό δοκοῦν. Ἐάν διατίθενται γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση ἐκείνων ποῦ ἔχουν ἀνάγκες, τότε θεωρεῖται ἱερή. Ὅσοι ὁμως εἶναι ἀποκομμένοι ἀπὸ τὴν κοινωνία εἶναι ἀποκομμένοι καί ἀπὸ τούς συναθρώπους των καί γι' αὐτό χρησιμοποιοῦν τά χρήματά τους σέ κακὲς χρήσεις καί ἄσωτες ἀπολαύσεις. « Πάντα γάρ παρὰ Χριστοῦ ἔχομεν· πάροικοι γάρ ἐσμέν καί παρεπίδημοι, τό γάρ ἐμὸν καί σὸν ρήματα· ἐστὶ ψιλὰ μόνον».

« Ὁ Θεός οὐκ ἐποίησεν αὐτόν δοῦλον ἀλλά ἐλεύθερον. Πόθεν οὖν ἡ δουλεία ἐγένετο; ἐξώκειλε γάρ τό γένος τῶν ἀνθρώπων».

Ἀπὸ ποιά λοιπόν αἰτία ἔφθασε ὁ ἄνθρωπος νά γίνῃ δοῦλος; Ἀπὸ τὴν ἁμαρτία τό γένος τῶν ἀνθρώπων ξέπεσε ἀπὸ τὴν προπρωτική του

μαζαριότητα και έγινε δούλος. Ἀπ' ὅλες τίς ἐργασίες ὁ ἱερός Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτερο λόγο κάμνει γιά τίς χειρωνακτικές ἐργασίες καί λέγει: Ὅταν οἱ χριστιανοί βλέπουν καί συναντοῦν ἄνθρώπους μεροκαματιάρηδες νά τοὺς σέβονται καί νά τοὺς ἐπαινοῦν. Κανένας δέν πρέπει νά ντρέπεται γιά τὴν ἐργασία του, ὅταν αὐτὴ ἀσχεῖται μέ τιμιότητα. « Ὅταν οὖν ἴδης ὑλοκοποῦντα, σφυροκοποῦντα, ἠσβολωμένον, μὴ διὰ τοῦτο καταφρόνει, ἀλλὰ διὰ ταῦτα θαύμαζε...μηδεὶς τοίνυν αἰσχυνέσθω τῶν τὴν τέχνην ἔχόντων... τό γάρ διὰ παντός ἐργαζόμενον τρέφεσθαι φιλοσοφίας εἶδος ἐστὶ τούτω αἱ ψυχαὶ καθαρώτεραι, τούτων αἱ διάνοιαι εὐτονώτεραι» (Ὁμιλία Α΄ Κορινθίους).

Καί τὰ μεγάλα οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα τῆς ἐποχῆς των, δέν τὰ ἀντιμετώπιζαν οἱ θεοφόροι πατέρες καί κοινωνιολόγοι, ἀλλά ὡς γνήσιοι κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Καί ἀκριβῶς ἐδῶ ἔγκειται ἡ θεόσταλη σοφία τους, ὅσο καί ἡ μεγάλη ἐπίδρασή τους στοὺς σύγχρονους καί μεταγενέστερους χριστιανούς. Μέρμινα καθημερινή οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας θά πρέπει νά ἔχουν ὄχι μόνο τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια, ἀλλὰ καί τὴν ὑλικὴ εὐημερία τοῦ λαοῦ. Καί πάνω ἀπὸ τὴν τέχνη τοῦ ἄρχειν εἶναι ὅλες οἱ δραστηριότητες τοῦ ἀνθρώπου πού συνέχουν τὸν βίο.

Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί στίς ἡμέρες μας εἶναι συνεπὴς μέ τὴν ἀρχέτυπη πατερικὴ σοφία καί καταδικάζει κάθε μορφή ἀδικίας. Βρίσκεται κοντὰ στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ καί τὸν καταναγάζει μέ τὸν εὐαγγελικό της λόγο. Στὴν μέχρι σήμερα ἀνοδικὴ της πορεία ἀντιμετώπισε φοβεροὺς διωγμοὺς καί διώξεις καί πέρασε στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ « διὰ πυρός καί σιδήρου» χωρὶς νά ἀποθαρρυνθεῖ, ἀλλὰ οὔτε καί νά ἀδρανήσει γιά τὰ παραπλανημένα παιδιά της πού τοποθετοῦνται στὴν ἀντίπερα ὄχθη. Συμπορεῦεται μέ ἀγωνιστικὸ σθένος γιά τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη καί τὴν εἰρήνη. Ἀπὸ τὰ Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καταφαίνεται πὼς τό 60% ἀπὸ τοὺς ἐφημερίους της εἶναι ἀπόφοιτοι ἀνωτάτων σχολῶν διαφόρων εἰδικοτήτων.

Ἡ ἀπογύμνωσις ἀπὸ τό κράτος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἐμπόδισαν τὴν Ἐκκλησία μας νά ἀναπτύξει τίς πνευματικὲς της δυνάμεις. Καί ὁμως, παρὰ τίς καταπιεστικὲς συνθῆκες, ἡ κοινωνικὴ προσφορά της στὸν πάσχοντα λαὸ εἶναι τεράστια. Καθημερινά φωτισμένοι ἱερεῖς ἐκδραπάζονται πρὸς ἐπίλυση τῶν καιτῶν προβλημάτων τοῦ λαοῦ καί τὴν περιστολὴ τῆς ἀδικίας.

Οἱ πολύτιμες κοινωνικὲς προσφορὲς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ εἶναι πάρα πολλές. Ὅχι μόνο στὴν Ἀθήνα, ἀλλὰ καί σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Σέ κάθε Μητροπόλη λειτουργοῦν Ἱεροκομεία, Ὁρφανοτροφεία,

Οικοτροφεία, Παιδικοί σταθμοί, Μαθητικές κατασκηνώσεις, Ψαυλα ἀνιάτων, Ἐκκλησιαστικά λαϊκά Ιατρεία, ἐκκλησιαστικές Στέγες, Τράπεζες ἀγάπης, Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, Σχολές Γονέων, Γάμου, Φιλόπρωχα Ταμεία, Κέντρα ἐνοριακῆς ἀγάπης, Στέγες γερόντων κατακοίτων, Παιδικά σπίτια μεταναστῶν, Βρεφικοί -παιδικοί Σταθμοί, Νηπιαγωγικοί καί ἄλλα πολλά, ἔχει ὁμως νά κάνει πολύ περισσότερα.

Κλείνοντας τήν περιληπτική σταχυολόγηση τῆς πατερικῆς σοφίας θά πρέπει νά σταθοῦμε στό εὐλογοφανές ἐρώτημα γιά τήν ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας πού εἶναι καθολική καί ὑπαρκτική. Στήν ἀπόρριψη ἢ τήν ἐχθρότητα, γιά τήν ἀλήθειά της, ἡ Ἐκκλησία βλέπει τήν ἀνθρώπινη ἀδυναμία καί ἔργο της εἶναι, νά μὴ ἀντιμάχεται αὐτές τίς ἀποσπασματικές θεωρήσεις, ἀλλά νά τίς καθαίρει. Καί νά φωτίζει τήν ὁδὸ πρὸς τήν καθολικότητα τῆς ἀλήθειας καί τήν πληρότητα τῆς ζωῆς κατά τό θεοφόρο Πατέρα Γρηγόριο Νύσσης.

Πηγές καί βοηθήματα

*Παλαιά καί Καινή Διαθήκη, Ἁδελφότητος Θεολόγων « Ζωή»,
Πατρολογία Migne*

Ἀπολογητικὴ Γρ. Παπαμιχαήλ, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Παναγ. Τρεμπέλα, Ἀπολογητικαὶ μελέται 4. τόμοι

Π. Μακρῆ, Μαρξισμός καί Ὁρθοδοξία.

Ἰωάννου Μακρῆ, Χριστός καί Χριστιανισμός.

Εὐτυχίου Μπισάκη, Εἰσαγωγή στήν Μαρξιστικὴ φιλοσοφία.

Ἰω. Θεοδορακοπούλου, Εἰσαγωγή στήν φιλοσοφία 4 τόμοι.

Μιχαήλ Γκορμπασόφ, Περσετρόϊκα,

Michel Lelonc, Pour un dialogue avec les Athees.